

Актуальні питання обмеження прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану

Предместніков О. Г.¹, Халюк С. О.², Карпунець В.Д.³

Опубліковано	Секція	УДК
22.07.2024	Право	341.322.5:342.7

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12796066>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття 3 Конституції України визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Держава створює необхідні умови для розвитку людини, її професійних і творчих можливостей, забезпечуючи належний рівень життя і формуючи навколо неї осередок, де вона може вільно розвиватися, вчитися, працювати. Так було до 2022 року. Після повномасштабного вторгнення конституційні принципи, які 28 років діяли в Україні, зважаючи на низку причин, були обмежені. Обсяг прав і свобод людини та громадянина в умовах впровадженого воєнного стану відчутно звузився.

Під час воєнного стану особливої уваги потребують такі права, як свобода слова та свобода пересування, право на справедливий судовий процес, інші особисті обмеження прав і законних інтересів людини. Зважаючи на це, необхідно шукати нові шляхи відновлення порушених прав людини і громадянина через призму подій, які відбуваються в Україні нині.

Актуальність дослідження проблематики прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану зумовлена насамперед суспільними процесами, трансформаціями та умовами, на які змушена реагувати влада з метою стабілізації та збереження складної ситуації в країні. Порушення прав і свобод людини можуть мати серйозні наслідки для демократичних інституцій та правової держави, підриваючи тим самим довіру громадян до уряду і правової системи. Обмежуючи їх майнові і правові інтереси, держава прагне забезпечити національну безпеку та мобілізаційну готовність. Такі заходи включають, зокрема, обмеження у виїзді за кордон та накладення спеціальних обов'язків. Незважаючи на тимчасовий характер цих обмежень, вони значно впливають на особисте життя та професійну діяльність військовозобов'язаних громадян.

Саме тому важливо дослідити, яким чином забезпечити баланс між необхідністю захисту національної безпеки і збереженням основних прав і свобод людини. Обране питання має не лише національний, а й міжнародний характер. Тому вивчення визначеної теми окрім теоретичного має й практичне значення, яке полягає у розробці

¹ доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри права, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8196-647X>

² доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та прав людини, Національна академія внутрішніх справ, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1338-5117>.

³ асистент, Державний університет «Житомирська політехніка», ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0311-495X>

рекомендацій щодо законодавчого регулювання воєнного стану і захисту прав громадян. Цей фактор може сприяти підвищенню ефективності правових механізмів захисту прав людини в період дії воєнного стану.

Ключові слова: воєнний стан, права і свободи, особиста безпека, конституційні обмеження, свобода, незалежність, рівність, демократизм.

Actual issues of restriction of rights and freedoms of man and citizen during martial law

Annotation. Article 3 of the Constitution of Ukraine defines a person, his life and health, honor and dignity, inviolability and security as the highest social value. The state creates the necessary conditions for the development of a person, his professional and creative capabilities, ensuring an appropriate standard of living and forming a center around him where he can freely develop, study, and work. That was until 2022. After the full-scale invasion, the constitutional principles that had been operating in Ukraine for 28 years were limited for a number of reasons. The scope of rights and freedoms of a person and a citizen in the conditions of the introduced martial law has narrowed significantly.

During martial law, rights such as freedom of speech and freedom of movement, the right to a fair trial, and other personal restrictions on a person's rights and legitimate interests require special attention. With this in mind, it is necessary to look for new ways to restore violated human and citizen rights through the prism of the events taking place in Ukraine today.

The relevance of the study of the issues of rights and freedoms of a person and a citizen during martial law is determined primarily by social processes, transformations and conditions to which the government is forced to respond in order to stabilize and preserve the difficult situation in the country. Violations of human rights and freedoms can have serious consequences for democratic institutions and the rule of law, thereby undermining citizens' trust in the government and the legal system. Limiting their property and legal interests, the state seeks to ensure national security and readiness for mobilization. Such measures include, in particular, restrictions on travel abroad and the imposition of special duties. Despite the temporary nature of these restrictions, they significantly affect the personal life and professional activities of conscripted citizens.

That is why it is important to investigate how to ensure a balance between the need to protect national security and the preservation of basic human rights and freedoms. The chosen issue is not only national, but also international in nature. Therefore, the study of the specified topic has, in addition to the theoretical, practical significance, which consists in the development of recommendations regarding the legislative regulation of martial law and the protection of citizens' rights. This factor can contribute to increasing the effectiveness of legal mechanisms for the protection of human rights during the period of martial law.

Keywords: martial law, rights and freedoms, personal security, constitutional restrictions, freedom, independence, equality, democracy.

Вступ

Сучасне суспільство зіштовхується з проблемами порушення прав і свобод людини та громадянина. Обрана тема є актуальною з точки зору важливості та детального правового аналізу низки факторів, пов'язаних із загостренням воєнних конфліктів, міжнародними зобов'язаннями та суспільними інтересами. Права і свободи громадян під час введення воєнного стану є важливим питанням для суспільства, оскільки впливає на повсякденне життя кожної людини, а суспільство очікує від держави захисту своїх прав, навіть за надзвичайних умов.

Дослідження цієї теми має важливе наукове та практичне завдання. Вивчення чинної законодавчої бази щодо прав і свобод людини під час дії воєнного стану,

виявлення прогалин і недоліків є одним із завдань, що потребує детального аналізу. Загалом, дослідження актуальних проблем прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану є надзвичайно важливим як з наукової, так і з практичної точки зору. Цей процес дозволить підвищити ефективність захисту прав громадян у надзвичайних умовах, забезпечуючи при цьому баланс між національною безпекою та дотриманням прав і свобод людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дослідженням питання прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану викликає значний науковий інтерес наукової спільноти. Зокрема таких науковців як А.С. Журавльова, М.Д. Комаровського, М.В. Трунова [4], які досліджували актуальні питання обмеження прав людини під час воєнного періоду. Інший дослідник, Х.М. Маркович [5] зосереджував увагу на правах і свободах людини в умовах воєнного стану. В свою чергу Р.І. Мельник та Т.П. Чубко [6] досліджували питання обмеження прав і свобод людини в умовах спеціального правового режиму. Д.Ю. Стеценко [12] визначає роль омбудсмена як суб'єкта гарантування дотримання прав і основоположних свобод в умовах воєнного стану в Україні.

Зважаючи на ступінь наукової розробленості даної теми вітчизняними науковцями, питання проблематики прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану залишається актуальним, а відтак потребує подальших розробок у цій сфері.

Зважаючи на вищевказане *метою нашої статті* є потреба у дослідженні актуальних проблеми прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану.

Завдання статті полягає в дослідженні актуальних проблем прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану. Важливо встановити ступінь ефективності правових механізмів, що забезпечують захист прав і свобод людини у воєнний період, включаючи роботу омбудсмена та міжнародне співробітництво. Окрім того, важливо вивчити вплив цих обмежень на соціально-економічне життя громадян, зокрема на свободу пересування, вибір місця проживання та виконання трудових обов'язків. Також потрібно здійснити аналіз випадків порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини під час бойових дій, включаючи катування, депортації та напади на цивільні об'єкти. Останнім, але не менш важливим завданням є вивчення перспектив поліпшення нормативно-правової бази для мінімізації негативних наслідків введених обмежень та забезпечення дотримання прав і свобод громадян під час та після скасування воєнного стану.

Результати

Будь-яке суспільство діє в інтересах людини і для людини, формуючи нові способи захисту своїх громадян. Однак трапляються випадки, які потребують певного обмеження приватних інтересів людей заради задоволення суспільних потреб. Особливо відчутне таке обмеження в період впровадженого воєнного стану, спровокованого збройною агресією рф щодо України. Саме тоді й виникла необхідність в обмеженні прав і свобод людини та громадянина. Зокрема, до таких обмежень відносять свободу пересування, обмеження приватної власності та зобов'язання щодо військової служби. Необхідність впровадження зазначених обмежень полягає в забезпеченні ефективної оборони країни та збереженні її суверенітету. Однак важливо наголосити на тому, що ці обмеження мають бути чітко регламентовані законодавством і здійснюватися з дотриманням основних принципів демократичної держави, задля мінімізації негативного впливу на права та свободи громадян.

В період дії воєнного стану урядові інституції знаходяться на шляху пошуку балансу між обмеженням прав та свобод громадян і забезпеченням національної

безпеки й обороноздатності держави. Одна варто зважити всі «за» і «проти» таких обмежень, доцільність і ефективність, оскільки надмірне обмеження прав може призвести до суспільного невдоволення та зниження довіри до державних інституцій, а недостатнє реагування на загрози може спричинити втрату державного суверенітету або навіть загрозу зникнення держави як унітарної інституції. Отже, в контексті воєнного стану, держава має забезпечити правову визначеність та прозорість дій в обраній сфері дослідження. Важливо також, щоб запроваджені заходи відповідали міжнародним стандартам та зобов'язанням у сфері прав людини. Поміж з тим, вивчення досвіду інших країн, які зіштовхнулися з подібними викликами, стане корисною практикою, яка сприятиме розробці ефективних стратегій реагування. Таким чином, забезпечення балансу між захистом національної безпеки і дотриманням прав і свобод людини є ключовим завданням будь-якої демократичної держави, яка зіштовхується з викликами, що загрожують її існуванню. Обмеження прав і свобод громадян в Україні останнім часом стало звичним явищем. Починаючи від початку російської агресії вже у 2014 році виникла необхідність посилення заходів безпеки, що включало певні обмеження громадянських прав для забезпечення національної безпеки, зокрема посилений контроль над інформаційним простором, обмеження в свободі пересування, права на мирні зібрання тощо. Беззаперечно введені обмеження першочергово були спрямовані на захист державного суверенітету та підтримки суспільного порядку. Пізніше, після повномасштабного вторгнення необхідність в обмеженні прав і свобод людини та громадянина лише зросла. Відповідно до частини 3 Указу №64/2022 [1] на період дії воєнного стану деякі конституційні права і свободи людини і громадянина можуть бути обмежені. Це зокрема стосується ст. 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [2]. Такі обмеження є, безумовно, вимушеним кроком, хоча суспільство сприйняло їх не однозначно, зважаючи на швидкість прийняття цих обмежень і особливості їх впровадження.

Серед вітчизняних науковців думки стосовно законності і доцільності вимушених обмежень прав і свобод людини та громадянина різняться. На думку дослідників А.С. Журавльова, М.Д. Комаровського та М.В. Трунова правова основа обмеження прав і свобод людини та громадянина в Україні ґрунтується на Конституції України, яка, разом із переліком прав та свобод, визначає критерії та межі їх звуження, а також підстави для такого обмеження. Конституція, як Основний закон держави, передбачає низку обмежень, які носять обов'язковий характер. Разом з тим, деякі права не підлягають обмеженню за жодних обставин.

Виходячи з доктрини прямої дії норм Конституції України [2], варто відзначити, що або критерії обмеження визначені безпосередньо в Основному Законі і деталізуються іншими нормативно-правовими актами, або Конституція взагалі не допускає можливості обмеження окремого права, і в такому випадку будь-яка заборона щодо цього права є неправомірною. Обмеження прав і свобод людини і громадянина під час дії воєнного стану зумовлені мобілізаційним фактором. Держава обмежує особисті права громадян задля спрощення забезпечення державного інтересу. Тому цей крок є не лише вимушеним, але й цілком доцільним у період дії воєнного стану [4, с. 106].

Натомість, Х.М. Маркович акцентує увагу на тому, що в умовах збройного конфлікту право на життя, як фундаментальне право людини, є практично беззахисним. Це зумовлено тим, що війна спричиняє різні форми насильства, в тому числі вбивство, тілесні ушкодження, викрадення та катування, які безпосередньо порушують право на життя, гідність та недоторканність особи. Такі дії є неприйнятними незалежно від обставин і підлягають суворому засудженню як порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини [5, с. 97].

Варто зазначити, що обмеження прав і свобод людини є необхідним елементом взаємовідносин між людьми та державою. Хоча такі обмеження не завжди сприймаються позитивно, їх здійснення має раціональні підстави, виражені в захисті прав і свобод людини від свавілля, збереженні громадської безпеки тощо. Загалом, обмеження основних прав і свобод людини є правомірним, цілеспрямованим зменшенням безпосередніх можливостей особи, яке має законний, тимчасовий та суспільно необхідний характер. Практично всі міжнародно-правові акти, що регламентують права та свободи людини, передбачають можливість їх обмеження. Необхідно відзначити, що обмеження прав і свобод людини є режимом тимчасового загального або конкретно-індивідуального призупинення чи звуження обсягу визначених і гарантованих Основним Законом держави прав і свобод в інтересах забезпечення прав інших людей, національної безпеки та оборони України.

Важливо відрізнити обмеження прав людини від їх порушення, оскільки це дві різні категорії. Обмеження прав людини здійснюються, коли держава або інші суб'єкти обмежують використання окремих прав людини в певних ситуаціях із законними цілями, такими як забезпечення безпеки, захист громадського порядку, охорона здоров'я, а також захист прав та свобод інших осіб або інтересів суспільства загалом. Обмеження прав людини повинні відповідати певним умовам і бути пропорційними до об'єктивних цілей, яких вони мають досягти. Водночас, порушення прав людини завжди перебуває поза межами дозволеного [6, с. 129].

Значна частина порушення прав і свобод людини стосується саме сфери воєнних злочинів. Зокрема, на думку таких науковців як О.Г. Предместнікова, В.М. Господаренко та С.Ю. Гулевич розслідування воєнних злочинів повинно стати ключовим етапом у забезпеченні справедливості та відновленні правопорядку. Розслідування включає різні типи злочинів, такі як незаконне ув'язнення, катування, депортація та атаки на цивільні об'єкти. Захист прав людини та забезпечення справедливості є важливими для будь-якої кримінально-правової системи під час відновлення. Проте успіх такого захисту залежить не тільки від прийняття відповідних законодавчих актів, але й від їх практичного впровадження та виконання [7, с. 662].

Обмеження прав і свобод людини та громадянина під час введення воєнного стану є необхідним кроком, спрямованим на забезпечення національної безпеки й стабільності в умовах зовнішньої агресії. Водночас, Україна, враховуючи євроінтеграційні процеси, має виконувати взяті на себе зобов'язання, зокрема й щодо забезпечення високих стандартів прав людини, визначених Європейським Союзом. Це означає, що навіть в умовах воєнного стану обмеження повинні бути тимчасовими, пропорційними та необхідними і такими, що підлягають ретельному контролю та оцінці міжнародними організаціями. Зокрема, Д.Д. Гриньо вказує, що зважаючи на стратегічний курс України на вступ до ЄС та отримання членства тягне за собою необхідність в імплементації європейських правових стандартів та нормативно-правових підходів щодо реалізації прав людини під час дії воєнного стану в Конституції України та Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод із врахуванням практики ЄСПЛ [8, с. 46].

Відповідно до статті 15 Європейської конвенції з прав людини, доцільність обмеження прав і свобод людини в період воєнного стану є цілком припустима. Основна мета таких обмежень полягає у забезпеченні національної безпеки держави. Під час війни чи воєнних конфліктів держава зіштовхується із викликами, які потребують швидкої реакції. Тимчасові обмеження прав можуть допомогти уряду зосередити ресурси на захисті країни та її громадян від зовнішньої чи внутрішньої небезпеки. Подібні обмеження сприяють підтримці порядку в суспільстві, оскільки в умовах війни виникають ситуації, які можуть призвести до соціальної нестабільності. Обмеження

певних прав, зокрема свободи мирних зібрань чи вільного пересування, можуть бути необхідними для запобігання масовим безпорядкам та забезпеченні безпекової ситуації в державі [9].

Обмеження мають відповідати міжнародним зобов'язанням держави. Держава не може відступати від своїх зобов'язань щодо захисту прав людини більше, ніж це необхідно в умовах воєнного стану. Важливою є прозорість і підзвітність у запровадженні таких обмежень. Суспільство має чітко володіти ситуацією стосовно причин та характеру обмежень, а також мати в запасі механізми для оскарження неправомірних дій. Забезпечення гуманітарних прав також є критично важливим. Навіть у період воєнного стану держава зобов'язана захищати права на життя, заборону катувань, рабства та інші базові права людини, від яких не можна відступати. Таким чином, тимчасові обмеження конституційних прав під час воєнного стану, передбачені статтею 15 Конвенції про права людини [9], є важливим інструментом для захисту національної безпеки, громадського порядку та життєво важливих інтересів держави та її громадян. Однак ці обмеження повинні бути пропорційними, тимчасовими та підконтрольними, щоб запобігти зловживанням та забезпечити дотримання основних прав людини.

Вітчизняні науковці А.М. Мерник, Є.О. Стоянов та К.С. Артеменко вказують, що обов'язковим джерелом права в Україні нині виступає судова практика, яка зокрема розкривається через Рішення Європейського суду з прав людини. Зважаючи на досліджуване питання реалізація положень Європейської конвенції з прав людини, та виконання рішень Європейського суду з прав людини сьогодні є дієвим механізмом контролю за дотриманням конвенційних гарантій трьох основ Європейського Союзу: демократії, захисту прав людини та верховенства права. Цей механізм контролю вимагає дотримання принципу пропорційності, згідно з яким національне законодавство має бути чітким, передбачуваним та доступним, а втручання в права, гарантовані Конвенцією, повинно здійснюватися «згідно із законом», відповідати легітимній меті та бути «необхідним у демократичному суспільстві». Визначені критерії виправданості втручання в права, гарантовані Конвенцією, складають так званий «трискладовий тест» Європейського суду з прав людини.

Отже, з урахуванням функціонування принципу верховенства права, дії Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і рішень Європейського суду з прав людини, нині сформувалася усталена практика визначення правомірності та виправданості обмеження прав і свобод людини через аналіз усіх критеріїв трискладового тесту. Згідно з позицією Суду, зазначені критерії мають тлумачитися відповідно до принципу індивідуалізації застосування, який повинен в кожному конкретному випадку вирішувати питання пропорційності з урахуванням контекстуальних обставин справи [10, с. 52].

Як зазначалося раніше, обмеження прав і свобод людини та громадянина в Україні стало вимушеним заходом, спрямованим на забезпечення національної безпеки та стабільності в умовах воєнного стану. Для проведення ефективної роботи, спрямованої на захист прав людини у Верховній Раді України діє Уповноважений з прав людини. Кожен бажаючий, хто вважає, що його права чи законні інтереси порушено, може звернутися за допомогою або отримати вичерпну відповідь стосовно свого звернення. За даними Щорічної доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні за 2023 рік найчастіше до Омбудсмана звертаються жінки (61,6%), звернення від чоловіків становлять 36,2%. У 2% випадків встановити стат'ю заявника неможливо або заявник не хоче про це повідомляти [11]. За словами Д.Ю. Стеценка, зважаючи на результатами розгляду скарг громадян за 2022–2023 р.р. посилена увага наразі приділяється забезпеченню прав внутрішньо переміщених осіб,

дотриманню прав і свобод громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях, виявленню порушень міжнародного гуманітарного права й прав людини під час бойових дій, забезпеченню прав громадян, які виїхали за межі України, а також недопущенню депортації і примусового переміщення осіб до рф та тимчасово окупованих територій. Не пов'язано з попереднім матеріалом.

Ще одним важливим напрямком діяльності омбудсмана є його участь у міжнародному співробітництві. В умовах воєнного стану ця діяльність значно активізувалася, включаючи створення нових платформ для захисту прав громадян України на міжнародній арені та донесення інформації про порушення прав людини і воєнні злочини до міжнародної аудиторії. Омбудсман також залучає неурядові організації для захисту прав громадян, які вимушено залишили країну. Крім того, він координує міжнародні зусилля для документування воєнних злочинів з метою подальшого притягнення винних до відповідальності. Протягом 2022 року омбудсман провів 178 двосторонніх зустрічей на високому рівні з міжнародними партнерами.

Умови запровадження воєнного стану не знижують актуальності роботи Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з нормативно-правовою базою як інструменту реагування на порушення прав громадян. Уповноважений має право вносити пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина в установленому порядку. Крім того, він проводить аналіз і експертизу проектів нормативно-правових актів [12, с. 165].

Безумовно, що негативний вплив рф відчувається у всіх сферах функціонування суспільства. Проте демократична правова держава, якою є Україна, вже довела свою цінність на міжнародній арені, продемонструвавши свою міць і силу духу на весь світ. Навіть за тих умов, в яких наразі доводиться жити суспільству, країна зберігає свої демократичні цінності та прагне забезпечити верховенство права. В умовах воєнного стану важливо зберігати правову культуру та дотримуватися прав людини. Як зазначає Т.П. Кірієнко для того, аби уникнути можливих загроз встановлення тиранії та мінімізувати негативні наслідки від введених обмежень, необхідно встановити порядок застосування заходів та їх межі. Це можна зробити, закріпивши на нормативно-правовому рівні умови для запровадження обмежувальних заходів, термін їх дії, а також права і свободи, які не підлягають обмеженню. Крім того, під час встановлення обмежень необхідно керуватися такими принципами, як пропорційність, економічна ефективність, чітка регламентація обмежень та неприпустимість довільного обмеження прав і свобод. Таким чином, людина зможе безперешкодно реалізовувати свої права і свободи в межах встановлених обмежень, дотримуючись вищезазначених умов, але при цьому буде захищена від можливих посягань з боку інших осіб та від небезпек і загроз, які виникають у надзвичайних ситуаціях [15, с. 123].

Крім того, варто відзначити, що Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ООН, Рада Європи та Європейським Союзом з метою забезпечення прав людини і стабілізації ситуації в країні. Крім того, значна увага приділяється підтримці внутрішньо переміщених осіб, які втратили свої домівки через військові дії. Важливим аспектом залишається забезпечення прозорості та підзвітності влади, яка сприяє зміцненню довіри громадян до державних інститутів. Окрім того, подібні зусилля спрямовуються на відновлення економіки та створення сприятливих умов для бізнесу. Розвиток підприємництва та залучення іноземних інвестицій є визначальним напрямком, який сприяє відбудові країни. Важливою складовою цього процесу залишається й забезпечення стабільності фінансової системи та стимулювання економічного зростання.

Під час дії воєнного стану актуальність проблем прав і свобод людини та громадянина набуває особливого значення, зокрема й в контексті міжнародного

гуманітарного права та прав людини. Органи влади в країні, де введений воєнний стан, повинні дотримуватися міжнародних норм і стандартів щодо захисту прав людини, зокрема й щодо обмежень, які можуть бути виправдані лише в крайніх випадках. Недотримання цих принципів може призвести до систематичних порушень прав людини, призвести до безправ'я та інших порушень. Захист прав і свобод у воєнний період потребує здійснення ефективних заходів захисту та підтримки зі сторони міжнародних організацій та спеціалізованих міжнародних механізмів.

Наразі Україна продовжує активно працювати над удосконаленням законодавства для приведення його у відповідність до європейських правових стандартів. Це стосується як захисту прав людини, так і забезпечення належного функціонування ринку праці, охорони здоров'я та соціального захисту населення. Реалізація реформ у цих сферах допоможе не лише покращити життя громадян, але й сприятиме інтеграції України до європейського співтовариства. Нажаль ще не йде мова про повне відновлення порушених прав і свобод людини та громадянина, оскільки на цей вимушений крок держава пішла заради безпеки громадян. Попри всі виклики, з якими зіштовхується Україна, все ж таки є шанс стати європейською правовою державою де права і свободи людини матимуть найвищу цінність. Міжнародна спільнота продовжує підтримувати Україну в її боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність, надаючи політичну, економічну та гуманітарну допомогу.

Висновки

Досліджуючи визначену проблематику, варто наголосити на тому, що в Україні спостерігаються суттєві обмеження прав і свобод людини. Більшість конституційних обмежень обумовлені реаліями сьогодення в яких перебуває суспільство та держава. В процесі проведеного дослідження встановлено, що державі й суспільству необхідно шукати баланс між необхідністю захисту національної безпеки і обмеженнями прав та свобод людини. Важливо розуміти сенс цих обмежень, щоб не привести до політичних криз та розколу громадянського суспільства. Доцільність комунікації з усіх важливих питань, в тому числі й тих, які пов'язані з обмеженнями прав і свобод людини, є першочерговою. Це не лише забезпечить прозорість процесу прийняття рішень, але й підвищить довіру громадян до влади. Суспільне обговорення важливих питань сприяє врахуванню різноманітних точок зору та зниженню ризику прийняття односторонніх рішень. Разом з тим воно сприяє інформуванню населення про причини та необхідність введення певних обмежень. Крім того, залучення громадян до обговорення важливих питань підвищує їхню відповідальність та громадянську активність і формує основу для розвитку більш зрілого та свідомого суспільства. В умовах воєнного стану така практика може сприяти більш ефективному і злагодженому виконанню введених заходів.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022: станом на 15 лип. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30. Ст. 141.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. №389-VIII: станом на 15.07.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Журавльов А.С., Комаровський М.Д., Трунов М.В. Актуальні питання обмеження прав людини під час воєнного періоду. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 102–107.

4. Маркович Х.М. Права і свободи людини в умовах воєнного стану: фокус пріоритетів. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. №4. С. 95-99.
5. Мельник Р.І., Чубко Т.П. Проблеми обмеження прав і свобод людини в умовах дії спеціального правового режиму. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. № 1. С. 125-134.
6. Предместніков О.Г., Господаренко В.М., Гулевич С.Ю. Кримінально-правове забезпечення повоєнного відновлення України: виклики і перспективи. Журнал «Наукові інновації та передові технології». 2024. Випуск №6(34). С. 654-663.
7. Гриньо Д.Д. Обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. Часопис Київського університету права. 2023. № 2. С. 45-48.
8. Європейська конвенція з прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://za-kon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
9. Мерник А.М., Стоянов Є.О., Артеменко К.С. Обмеження прав людини та основоположних свобод в умовах воєнного стану в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 49-52.
10. Щорічна доповідь про стан додержання та захист прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2023/>
11. Стеценко Д. Ю. Омбудсман як суб'єкт гарантування дотримання прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану. Наукові записки. Серія: Право. 2023. № 14. С. 163-166.
12. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
13. Рижова А. Д. Проблеми порушення прав людини та громадянина в умовах війни в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. №12. URL: http://lsey.org.ua/12_2022/19.pdf
14. Кірієнко Т. П. Принципи обмеження пра і своюод крізь призму забезпечення безпеки людини. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2024. № 81(1). С. 116-124.